Kənan
HacıRoman
(əvvəli ötən sayımızda)

-Mənə nə? Gəlməsin. Bəlkə onunçun xəbər yollamışdım? O balığın filan qədər qiyməti var. Balaq olmayanda, toru təmizləməyə heç yaxın durmurlar. Elə şey yoxdu, verən deyiləm.

Qayıqdakıların heç biri dilənləndi. İsgəndərin bir-iki nəfərə ümidi gəldi. Fikirləşirdi ki, yəqin onlardan biri öz payına düşən baliqlardan bir dənəsini, heç olmasa, ən kiçiyini gəlmə adama verəcək.

Rəis çayxanada oturub qarışındaki çayı hortuldada-hortuldada qayıqcılara baxırdı.

-Əgibdü ale!-dedi.

Payalarına düşən baliqlardan ən balacasını gəlmə adama vərəcəklərinə əmid bağladıqı qayıqcılardan biri dilləndi:

-Sən bu işə qarışma, usta. Necə yəni əyibdül? Əyib yorğan altında olar!

-Bu dəniz sizin atanızındır bəyəm?

-Bəs onun atasınındır?

-Yox, amma bu adam gəlib bizim lötögümüzde iş görüb.

-Onu kim çağırmışdı? Gəlməyəydi.

Yad adam kənardakı masalardan birinin arxasında əyləşmişdi. Çayçı da başının üstünü kəsdərib durmuşdu. O, çayçıya:

-Durub gedirəm, durub gedirəm,-dedi.

Ayağa qalxdı, əlini yüngüləcə onun üstündə danlanmış adamin çıynına vurdu:

-Zərər yoxdur əshi. Qoy verəsinlər. Nə olacaq ki?

Ağır addımlarla gəmiyə doğru getdi.

İsgəndərin cırtqozluqla arası yox idi, amma ədaletli adam idi. Özünü saxlaya bilmədi. İri addımlarla qayıqa yaxınlaşıb baliqlardan ən yekesini götürdü və gəlmə adamin qabağına tuttadı:

-Payını götür, sonra get. Halal haqqındı.

Gəlmə adam tərəddüdlə baliqlara baxdı. İsgəndər çaxmağı çəkib papiroşunu alışdırıdı, gəlmə adaman qorxuduğunu görüb onu ürəkləndirdi:

-Mən olan yerdə sənə bir adam söz deyə bilməz! O sənin payındı. Götürə bilərsən.

Heç birinin cinciri çıxmadi.

İsgəndər lap gənc çağlarından haqsızlıqla qarşı dözmüsüz idi, ədalətsizlik görəndə özünü irəli verib haqqı müdafiə edirdi. Ağsaqqallar onun comərdiliyi görüb gülümsəyirdiler: "Atası Abuzərə çəkib. Rəhmətlə dünənə dağıla, haqqı nahaqqın ayağına verməzd". Dəniz və baliqlı macəraları onun ruhuna dinclik getirirdi. Elə o vaxtdan baliqlılıqla məşğul olmağa başladı. Nəfsinə də elə onda birdəfəlik qulaqburmazı verdi. Cox çalışdı, şansı bəzən rast gətirdi, bəzən getirmədi. Uğur heç vaxt iradəsi zəif adamları tanırı. İsgəndərin iradəsi polad kimi idi. Nə vaxtsa çəkdiyi zəhmətin bəhrəsini görəcəyinə

Müəllifdən

1918-ci ildə Qafqaz İsləm Ordusu Nuru Paşanın komandanlığı altında Azərbaycanın azadlığı uğrunda savaşanda Hacı İsgəndər özünümüdafiə batalyonu yaradaraq ermənilərə qarşı döyüşüb məsilsiz fədakarlıq göstərərək Nuru Paşa tərəfindən "Xalq Qəhrəmanı" ordeni ilə təltif edilib. Bolşeviklər hakimiyyətə gəldikdən sonra Hacı İsgəndər daim təqib altında olub. Onu ölümdən o dövrdə Azərbaycana rəhbərlik etmiş Ruhulla Axundov xilas edib. 1937-ci il represiya zamanı Ruhulla Axundova birlikdə Hacı İsgəndər də həbs edilib, həbsdə olduğu müddədə ona erməni müstəntiqlər tərəfindən amansız İsgəncələr ver-

inanırdı. Həyatın qarşısında qədim binalar kimi davam gətirmək, zamanın küleklerinə, qar-yağışına sinə gərərər dözüb durmaq hər oğulun işi deyil. Halal adam olduğu üçün Al-ahətala ruzisini başından tök-

madı. Birlikdə evə çıxdılar. İsgəndər: "Yemək üstünə gelib çıxıbsan, bir qismət yeməmiş səni heç yere buraxan deyiləm, Əbdüləli əmi", - dedi. Yerde bardaş qurub oturdular. Süfraya tandır çörəyi, göy-gö-

madı. Birlikdə evə çıxdılar. İsgəndər: "Yemək üstünə gelib çıxıbsan, bir qismət yeməmiş səni heç yere buraxan deyiləm, Əbdüləli əmi", - dedi. Yerde bardaş qurub oturdular. Süfraya tandır çörəyi, göy-gö-

Sonrakı illərdə onunla bağlı xeyli maraqlı faktlar əldə etdi və Hacı İsgəndərin Cümhuriyyət tariximizdə müstəsna rolü, ığidiliyi, mərdiliyi, Nuru Paşa kimi bir sərkərdən rəğbətini qazanması və faciəli təleyi məni bu əsəri yazmağa sövq etdi. Əlbəttə, bu əsər yazılımadan öncə Hacı Soltanın təşəbbüsü ilə onun yaşıdagı evin qarşısına xatirə lövhəsi vurulub, televiziya verilişlərində haqqında süjetlər gedib, tədbirlər keçirilib. Hacı İsgəndərin geniş xalq kütləsinə tanıldımasında onun böyük xidmətləri olub. Bu romanın yazılması da Hacı İsgəndərin adının yaddaşlarda qalması üçün növbəti bir təşəbbüsdür. Düşünürəm ki, bu cür şəxsiyyətlər hər zaman xatırlanmalı, onların keçdiyi ömrə yolu gələcək nəsillər

çünçük olmalıdır. Əsəri yazarkən Cümhuriyyət tariximizlə bağlı çoxlu sayıda kitablar oxudum, arxiv materiallarıyla tanış oldum, bu da mənə romanı yazmaqda yardımçı oldu. Bu roman tarixi sənədlər əsasında yazılışa da, hər halda bəlli əsərdir və yazılıçı təxəyyülündə geniş istifadə olunub.

Kitabın araya-ərsəyə gəlməsində böyük əməyi olan həyat yoldaşım, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru İlhamə Haciyevaya, Qafqaz Məsləmənləri İdarəsinin Xəzər rayonu üzrə qazisi, tədqiqatçı alim Hacı Soltan Əlizadəyə, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Xəzər bölməsinin sədri, şair-qəzəxan Arif Buzovnaliya xüsusi təşəkkürlərim bildirirəm!

camaatın bir ibadət yeri olsun, ora yığışib dini ayinləri icra etsinlər.

Gecələrin birində hardansa evə qaydan İsgəndər Cümə məscidinin yanından keçəndə qəribə səsler eşitdi; su damcısına yada salan səs çalarları yoxdan var olan kimi eşidilib sanki şələlə kimi gecəyə axdi. Bu bülər kimi şəffaf səs məscidin içindən gəldi, səs də demək olmazdı, gecəni deşən işiq şüası idi, insanı ahənrüba kimi öz içində çəkən bir qüvvə idi. Sonra səs ağrıya, şikayətə çevrildi, dözülməz ağrı parçaparça olub ayaqları altına şəpəndi.

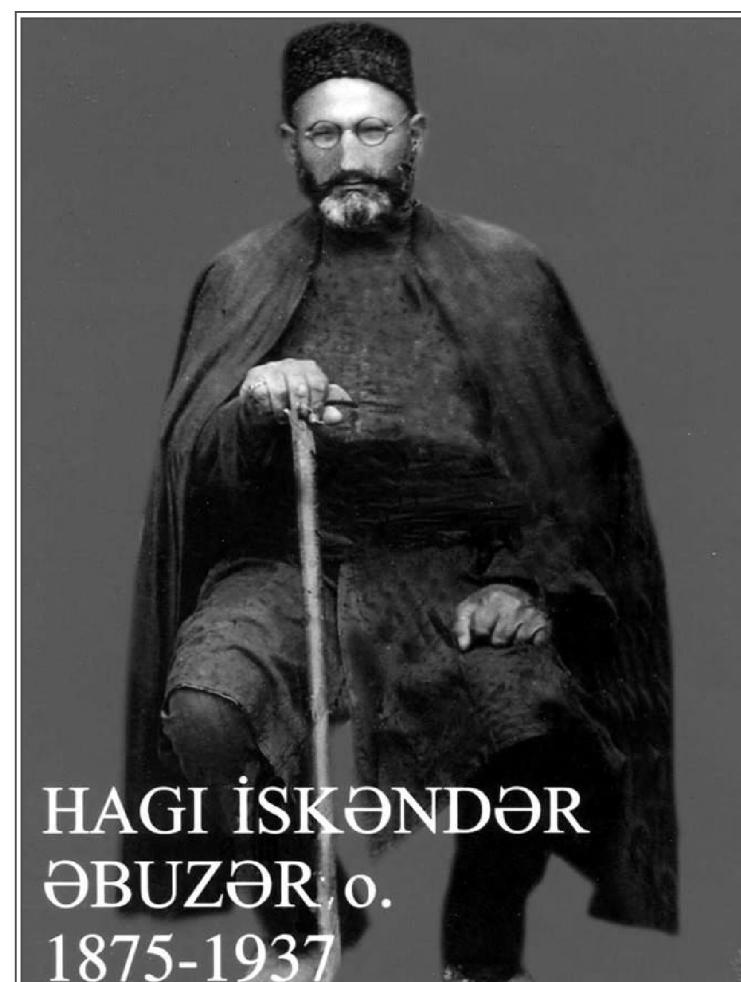
Alnindakı soyuqluq İsgəndəri özünə gətirdi. Gecə parılıtısını itmişdi. Məscidin içindən qeybdən gəlmiş kimi eşidilən əzif səs yoxa çıxmışdı. Bura alınmaz sükut dağı kimi qarşısında ucalırdı.

Bir dəfə də məscidin böyüründən keçəndə hündür qapı neyələsə onu özünə cəlb elədi, diqqətlə baxanda onun Həzərət Əlini (ə.s) xatırlatığının fərqi vərdi. Salavat çevirdi. Gecə gördüyü yuxunu xatırladı. Yuxusunda görürdü ki, məscid tədricən qartala əvvəl, minarələri də qoşa qanad kimi çirpiñir, onu yerdən qaldırıb səmaaya pərvazlandırır. Hükəmə əhli yerdən heyrətlə bu mənzərəni seyr edirlər. Bu yuxunu öz bildiyi kimi yozdu; məscid yerdəki insanların laqeydiliyindən inçiyib sahibinin hüzuruna sığınır. Özüne söz verdi ki, bu müqəddəs məkanı tikdirib başa çatdıracaq.

Birinci işi kəndin küçələrinə fənərlər çəkdirmək oldu. Gecələr camaat vahiməli küçələrdən keçməyə qorxurdu, nəçəsinin ayağı xəndəyə düşməşdi, nəçəsi daş-kəsəyə ilisə yixilmiş, qol-qıçını sindirmişdi. Arvad-uşaq üçün işə axşamlar küçəyə çıxməq müşkül işə çevrilmişdi. Bələdiyyə idarəsi küçə fənərlərinin sayını artırmaq və keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq barədə qərar çıxarımdı. İsgəndər bələdiyyə ilə danışış bu işi öz üzərinə götürdü. Kəndin hər tərəfinə çuquq sütunları basdırıldı, bu sütunların üstündəki fənərlər ağ neftlə yanırı. Cibin pulu ilə kənddə yanğın deposu düzəltildi. Əhali ondan razılıq edir, canına dua oxuyurdular. Budalar onu yaşadırdı, qoluna güc verirdi, düşüncələrini, fikirlərini ovxarlayırdı. Xəyallarındakı planları gerçəkləşdirmək isteyirdi.

(davamı gələn sayımızda)

Hacı İsgəndər

HAGI İSKƏNDƏR
ƏBUZƏR: o.
1875-1937

dü. Hara çatırdısa, fəqir-füqəraya, seyidlərə nezir-niyaz paylayırdı. Kasıbların duası İsgəndərin ürəyinə rahatlıq getirirdi. Düşüncələr onun qarşısında təzə bir məqsədin üfüqlərini açdı... Yox, hələ bu barede heç kime heç ne söylemek lazımlı deyil. Birdən baş tutmaz...

Bir gün axşamçağı dənizdən yenice evə dönmüşdü, üst-başından dəniz suyu kimi yorğunluq töküldürdü. Məsmə döşəməpləvi yenice dəmə qoymuşdu ki, həyat qapısının döyüldüyü eșitdilər. Arvadına "sən plovu çək, görüm kimdi, gəlirəm", - dedi. Məsmə narazı tövrə: "evdə də imkan vermirlər ki, dincini alasan", - desə də, İsgəndərtarlıq həyətdəydi. Gələn atasının dostu Əbdüləli kişi idi. Qonaq ha illah elədisə, ev yiyəsi onu qapıdan burax-

yəti, sərin ayran, plov və aşqarasi gəldi. İsgəndər qonşusunun könülşüz yemək yediyi, sanki tikan üstə oturduğuna hiss edirdi. Gözləyirdi ki, süfrə yişədirilsin, ortalığa çay gələndə kisinin dərdini dinləsin.

Eyvanda samovar dizildə-maşa başlayanda arvadına göz elədi ki, çayı getirsin. Əbdüləli kişi bayraqdan samovar kimi dırzıldırdı.

- İsgəndər, oğlum, elə-bele səninlə dərdləşməyə gəlmə-şəm.

- Əcəb eləmisən, Əbdüləli əmi. Atamdan sonra ağsaqqalı məsənən. Qapım üzüvə həmisiə açıqdır.

- Allah atova rəhmət eləsin! Mərd kişi idi. Sözü üzə deyən idi, qorxu-hürkü bilməzdi. Torpağı səni yaşayasan, sən də ona çəkmisen. Allah səni min budaq eləsin!

İsgəndər Həcc ziyarətindən yox idi. Hörməti-izzəti bir az artmışdı, amma o, heç vaxt bununla qurrələnmirdi, özünü bir az da təvəzükər aparırdı. Gələcəklə bağlı planları vardi. Tikintisi yarımqiqliq qalmış Cümə məscidinin günbəzini və minarələrini qaldırmak arzusunda idi. İstəyirdi ki,